

LAIHIAN KUNNAN ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2022

Sisältö

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	5
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	5
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	6
2.3 Arvoperusta	7
2.4 Oppimiskäsitys	8
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	8
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	14
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	14
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	15
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	16
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	21
4.1 Monipuoliset työtavat	21
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	21
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	23
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	39
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	42
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	42
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	43
5.3 Yleinen tuki	43
5.4 Tehostettu tuki	44
5.5 Erityinen tuki	46
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	49
6. Oppilashuolto	51
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	51
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	53
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	54
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	56

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuva sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskelu- huollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä

yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen

opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Laihialla esiopetus on osa kunnan varhaiskasvatuspalveluja ja sitä toteutetaan valtakunnallisten säädösten ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Laihian kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu valtakunnallisen perusteasiakirjan pohjalta ja tässä kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmassa on esitetty sinisellä tekstipohjalla valtakunnallisen perusteasiakirjan teksti ja valkoisella tekstipohjalla Laihian kunnan oma paikallinen osuus. Esiopetuksen opetussuunnitelma muodostaa sisällöllisen jatkumon varhaiskasvatussuunnitelman ja perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa, jolloin mahdollistuu lapsen eheä oppimisen polku.

Laihian kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomenkielisenä. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan kuntakohtaisena ja se koskee kaikkia kunnan esiopetusyksiköitä. Se on nähtävänä Laihian kunnan verkkosivuilla. Lisäksi se on kirjallisesti luettavissa esiopetusyksiköissä, varhaiskasvatuksen johtajalta, päiväkodin johtajilta sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajalta.

Esiopetuksessa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat ovat osallistuneet opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Huoltajien ja lasten näkemyksiä on kuultu kyselyn avulla esiopetussuunnitelman laatimisen yhteydessä syksyllä 2015. Yhteistyötä on tehty myös perusopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa yhteistyöpalavereiden kautta. Yhteistyötahojen kanssa on kartoitettu erilaisia yhteistyön muotoja ja tapoja

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolaikiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Huoltajan on huolehdittava siitä, että

lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain 36 mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Laihian kunnassa esiopetusta annetaan päiväkotiryhmissä ja koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusryhmissä. Hallinnollisesti esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta tarjoavat yksiköt vahvistetaan vuosittain sivistyslautakunnassa. Vuosittain tapahtuvassa esiopetusryhmien lukumäärän tarkastelussa huomioidaan muun muassa kulloinenkin esiopetusikäisten lasten määrä. Laihialla esiopetuksen opetuskieli on suomi.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen

tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohdainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuviuksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Laihialla esiopetuksen henkilöstö sitoutuu valtakunnallisessa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittuihin arvoihin. Näiden arvojen lisäksi Laihian esiopetuksen arvopohja muodostuu huoltajien tärkeinä pitämistä arvoista. Arvoista turvallisuus on molemmille tärkeää; lapsella on oikeus psyykkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen vuorovaikutussuhteissaan ja esiopetusympäristössään. Laihian esiopetuksessa pyritään järjestämään pysyvät ihmissuhteet mahdollisuuksien mukaan.

Lisäksi lapsilla on oikeus kuuntelemaan ja läsnäolevaan kasvattajaan. Näin lapselle muodostuu tunne, että hänestä välitetään ja hänet huomioidaan yksilönä. Oikeudenmukaisuus näkyy toisten kunnioittamisena ja arvostamisena sekä lasten tasapuolisena kohteluna. Tärkeää on myös, että kasvattajat suhtautuvat lapseen positiivisesti, tukevat lasten itsetunnon muodostumista sekä kannustavat lapsia.

Esiopetuksessa lapsella tulee olla oikeus olla lapsi. Hänellä tulee olla mahdollisuus kasvaa, kehittyä, leikkiä ja oppia omista yksilöllistä lähtökohdistaan yhteisön jäsenenä. Esiopetuksen tehtävänä on tarjota lapsille monipuolista, virikkeellistä ja lapsen ikätasolle sopivaa toimintaa. Kasvattajien tulee havaita myös lapsen mahdolliset tuen tarpeet. Laadukkaan esiopetuksen pohjana on huoltajien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö, jonka tulee olla avointa ja rehellistä. Yhteistyön tavoitteena on lapsen etu.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Laihian esiopetuksen opetussuunnitelmassa huomioidaan lasten oppimiskäsitys yllä olevan Opetushallituksen kuvauksen mukaisesti. Lapsen oppiminen on kokonaisvaltaista, jolle pohjan luovat turvallisuuden tunne ja positiiviset

kokemukset. Onnistumisen ilo, myönteiset kokemukset ja positiivinen palaute edesauttavat oppimista. Oppimista tapahtuu jatkuvasti niin arjen rutiinien ja toistojen kautta, kuin monipuolisessa ja virikkeellisessä toiminnassakin vuorovaikutuksessa ympäristön ja muiden ihmisten kanssa. Oppimisessa hyödynnetään lasten mielenkiinnon kohteita. Näitä pohditaan, ihmetellään ja tutkitaan yhdessä. Lasten tekemiä aloitteita kehitellään yhdessä eteenpäin.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen käsitys oppimisesta ottaa huomioon Lev Vygotskin teorian lähikehityksen vyöhykkeestä. Lähikehityksen vyöhyke jää yksilön nykyisen taito- ja tietotason ja hänelle mahdollisen potentiaalisen kehitystason väliin. Kun yksilö toimii yhdessä häntä kehittyneemmän ohjaajan tai vertaisen kanssa, hän pystyy suoriutumaan tehtävistä korkeammalla tasolla, kuin hänen on mahdollista toimiessaan yksin. Yksilö pystyy lähikehityksen vyöhykkeellä toimiessaan esimerkiksi ratkaisemaan monimutkaisempia ongelmia, kuin nykyisen taito- ja tietotason perusteella voitaisiin olettaa.

Lapsen lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa esiopetuksen arjessa sitä, että kasvattajien tulee tunnistaa kunkin lapsen yksilöllinen kehitysvaihe sekä tarjota sopivan haastavaa tekemistä sekä suunnitella oppimisympäristöt lasten kehitystasolle sopiviksi. Lapset nähdään siis aktiivisina toimijoina, jotka osaavat asettaa tavoitteita ja suunnitella toimintaansa. Kasvattajien tehtävänä on auttaa ja tukea heitä tässä.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu

ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Jokainen laaja-alaisen osaamisen osa-alue pitää sisällään tavoitteet, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintaa Laihialla. Tavoitteet asetetaan esiopetuksen toiminnalle, pedagogisille järjestelyille sekä oppimisympäristölle. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet haastavat arvioimaan kasvattajien omaa toimintaa sekä esiopetuksen tehtävää ja tavoitteita. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet yhdessä oppimisen alueiden kanssa ohjaavat kasvattajia monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaihtuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Laihialla esiopetuksen henkilöstö havainnoi lapsen toimintaa. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen kokemuksista, osaamisen ja ajattelun kehitysvaiheista sekä lapsen oppimistyylistä. Havaintojen pohjalta voidaan suunnitella ja toteuttaa riittävän haastavaa sekä lapsen ajattelua ja oppimista kehittävää toimintaa lasten mielenkiinnon kohteet, ideat ja tarpeet huomioiden. Kasvattajien tehtävä on luoda esiopetuksessa sellainen oppimisympäristö, joka innostaa ja kannustaa oppimaan. Kasvattajien herkkyyys kuunnella lasta luo pohjaa kannustavalle ja innostavalle oppimisympäristölle. Oleellista on myös huomioida leikin merkitys uuden oppimiselle ja ajattelun kehittymiselle.

Laihialla esiopetuksessa lasten ajattelua ja oppimista vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Annetaan lapselle lupa kysyä, ihmetellä, kyseenalaistaa, aikuiset kannustavat lasta siihen
- Arvostetaan ja kannustetaan lasta; ”harjoitus tekee mestarin”, ”yritetään uudelleen”
- Lapsella on oikeus monipuolisiin kokemuksiin leikissä ja toiminnassa
- Aikuiset ovat läsnä havainnoiden ja osallistuen lasten leikkeihin ja kiinnostuksen kohteisiin
- Projektiluonteinen työskentely, suuremmat kokonaisuudet, tutkiminen, lapsista lähtevät kiinnostuksen aiheet, liikunnallisuus osaksi esiopetuksen päivää
- Leikin ja toiminnallisen oppimisen kautta oppiminen kehitystaso huomioon ottaen

- Pienryhmät antavat enemmän rauhallista aikaa ajattelulle, keskittymiselle ja mielekkäille oppimismahdollisuuksille
- Erilaisten kirjojen ja pelien avulla
- Jatkuva dokumentointi auttaa kasvattajia ja huoltajia havainnoimaan lapsen ajattelua ja oppimista
- Kootaan kasvunkansio, jonka avulla myös lapset voivat tutkia, havainnoida ja arvioida omaa ajatteluaan ja oppimistaan

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapset kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kasvattajien omilla asenteilla ja arvoilla on suuri merkitys, joten heidän on tunnistettava omat kulttuuriset arvonsa ja uskomuksensa sekä ymmärrettävä oman suhtautumisensa merkitys. Omasta ja muista kulttuureista tulee kertoa realistisesti ilman stereotypioita tai negatiivisten tunteiden herättämistä. Kasvattajien tulee ymmärtää ja hyväksyä erilaisten kulttuuristen arvojen ja

käyttäytymisnormien väliset erot. Esiopetuksessa luodaan oppimisympäristö, jossa jokaista kuunnellaan ja jokaisen kulttuuristausta arvostetaan. Omaan paikalliskulttuuriin tutustutaan.

Taito olla vuorovaikutuksessa tai ilmaista itseään edellyttävät sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen osataitoja ovat mm. kyky tunnistaa ja ymmärtää omia sekä toisten ihmisten tunteita, asettua toisten ihmisten asemaan ja ottaa heidät huomioon, toimia vuorotellen ja yhteistyössä sekä tehdä kompromisseja. Lapset tarvitsevat tukea ja ohjausta sosiaalisten taitojen harjoittelussa ja oppimisessa. Varhaiskasvatuksessa tulee opettaa lapsille sosiaalisia taitoja useissa arjen tilanteissa toistuvasti, pelkkä ryhmässä oleminen ei riitä. Sosiaalisia taitoja voi opettaa mm. opettamalla empatiaa, opettamalla leikkitaikaitoja, roolileikkien ja mallittamisen avulla, luomalla ryhmään hyvä ryhmähenki, kuvien käyttäminen tilanteiden tukena.

Laihialla esiopetuksessa lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Kasvattajien myönteinen suhtautuminen kulttuuriseen moninaisuuteen
- Tutustutaan avoimin mielin ja arvostavasti oman ryhmän eri kulttuureihin ja kieliin
- Tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin, huomioidaan siihen liittyvät juhlat ja juhlapäivät, kuten pääsiäinen, jouluku. Mikäli ryhmän lapsilla on muita tärkeitä juhlia omassa kulttuurissaan, otetaan myös ne huomioon
- Tutustutaan laihialaiseen kulttuuriin ja lähiympäristöön (nuukuus, murre, luonto): tarinoiden, kuvien, esineiden, tapojen ja musiikin avulla ja mahdollisuuksien mukaan osallistutaan erilaisiin paikallisiin tapahtumiin
- Käytetään hyödyksi mahdollisuuksien mukaan kunnan eri palveluita: kirjasto, Santeri Alkion kotitalo ja pihamaa, Laihian kotiseutu- ja nuukuusmuseo, Hulmin puisto ja vanha kasarmialue, nuorisoseurat ja nuorisoseuramuseo, Laihian kirkko ja kirkkomuseo
- Perehdytään lapsen omaan kulttuuriin, kotiseutuun, elämäntapoihin, historiaan ja yhteiskuntaan kulloisenkin lapsiryhmän koostumuksen mukaan: esim. juhlien, erilaisten leikkien

ja pelien avulla, mutta myös arjen tilanteissa, kuten ruokailuissa

- Perheiden erilaiset uskonnot ja elämäntapamukset huomioidaan toiminnassa
- Lapsella on oikeus tutustua, suunnitella, toteuttaa, kokea ja arvioida eri leikkejä, musiikkia, kirjallisuutta, taidetta ja esiintymisen eri muotoja
- Rohkaistaan lasta kertomiseen ja itseilmaisuuksiin
- Toisten kunnioittaminen, erilaisuuden kunnioittaminen, syrjintäkielto
- Kasvattaja toimii vuorovaikutuksen mallina sekä harjoittelee lasten kanssa toisen asemaan asettumista ja ristiriitatilanteiden selvittämistä lapsen kehitystason mukaan

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähi- ja kaukoliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakeamaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Lapsen omatoimisuudella tarkoitetaan lapsen selviytymistä itse arjen tilanteista kuten pukemisesta, riisumisesta, vessakäynneistä sekä syömisestä. Esiopetuksessa lasten omatoimisuuteen liittyvät taidot voivat olla vielä hyvin eri vaiheessa ja omatoimisuuden harjoittelun tulee tapahtua kehitystasoa huomioiden ja lasta myönteisesti kannustaen. Päivien aikana

lapsella on oikeus rauhoittumiseen, monipuoliseen ruokaan, liikuntaan, leikkiin ja ulkoiluun päivärytmin mukaisesti.

Huoltajille tehdyn kyselyn perusteella he arvostavat sitä, että varhaiskasvatuksessa tarjotaan terveellistä ruokaa ja että lapsilla on mahdollisuus liikuntaan päivien aikana. Huoltajat kokevat tärkeänä myös sen, että lasten kanssa opetellaan kierrätystä.

Laihialla lasten itsestä huolehtimista ja arjen taitoja vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Edistetään kestävä elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia
- Kannustetaan lapsia omatoimisuuteen ja itsenäistymiseen ikätason mukaisesti
- Laajennetaan lapsen tunnesanavarastoa ja opetetaan nimeämään tunteita
- Harjoitellaan tunteiden tunnistamista, autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä
- Opetetaan lasta tunnistamaan muiden tunteita
- Rohkaistaan ja ohjataan ratkaisemaan ristiriitatilanteita keskustelemalla
- Turvallisuustaidot eri ympäristöissä ja tilanteissa esim. liikenneturvallisuus ja pelastussuunnitelma
- Ehkäistään kiusaamista (Ks. Kiusaamisen vastainen suunnitelma)

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle.

Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintä-tekniologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Monilukutaito lähtee varhaiskasvatuksessa yksinkertaisista asioista, kuten kirjojen lukemisesta, kuvien katsomisesta tai ympäristön tutkimisesta. Tieto- ja viestintäteknologian tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuksen pedagogista työtä. Lisäksi sen avulla lasten omat ideat ja ajatukset saadaan helpommin näkyviksi. Opetuksellisten pelien avulla voidaan tukea lasten oppimista. Tieto- ja viestintäteknologian avulla kasvattajat voivat havainnoida

lasten oppimisprosesseja tarkemmin ja kehittää omaa pedagogista osaamistaan. Lisäksi tieto- ja viestintäteknologian avulla voidaan dokumentoida varhaiskasvatuksen arkea ja tuoda sitä enemmän näkyväksi myös huoltajille.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät tasa-arvoa elämässä ja ovat tärkeitä tulevaisuuden kansalaistaitoja. Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä oppimisympäristöjen, työtapojen sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Laihialla esiopetuksessa lasten monilukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Kasvattajat antavat mallia lapsille monilukutaidon ja tieto- ja viestintäteknologian taitojen oppimiseen
- Annetaan lapsille mahdollisuus tutustua tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin lasten ikä sekä saatavilla oleva laitekanta huomioon ottaen
- Annetaan lapsille mahdollisuus tutustua kirjoihin, lehtiin ja muihin painettuihin teoksiin
- Annetaan lapsille mahdollisuus tuottaa itse materiaalia (esimerkiksi sadutus, kuvien ottaminen)
- Nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä yhdessä lasten kanssa
- Käytetään arjessa kuvia, esineitä, viittomia, rytmityksiä ja näiden yhdistämistä kielen ja vuorovaikutuksen tukena
- Tutustutaan erilaisiin viesteihin äänien, kuvien, satujen, elokuvien kautta
- Innostetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa ympäristöissä
- Hyödynnetään digitaalista dokumentointia leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa
- Opetellaan mediakriittisyyttä (esim. ikärajat, mediasta saadun tiedon luotettavuus)
- Opetetaan monipuolista, turvallista sekä eettistä TVT:n (tieto- ja viestintäteknologian) käyttöä

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Osallistuminen tarkoittaa lapsen oikeutta osallistua ja vaikuttaa jokapäiväiseen toimintaan. Tämä tarkoittaa, että lapsen tulee saada kokea hyväksyntää ja kunnioitusta omana persoonanaan. On tärkeää, että lapsi oppii ilmaisemaan ajatuksiaan ja ideoitaan ja sitä kautta pääsee aktiivisesti vaikuttamaan asioihin erilaisten yhteistyömuotojen ja päätöksentekotapojen kautta. Tulemalla kuulluksi, lapsi motivoituu ja kokee itsensä tärkeäksi. Tätä kautta hänelle kehittyy myönteinen kuva itsestään. Osallistuksessaan lapsi oppii näkemään itsensä yhteisön jäsenenä, jolla on merkittävä ja mielekäs rooli. Osallistumisen kokemus estää ulkopuolisuuden tunnetta ja turhautumista.

Osallisuus ei tarkoita yksittäisen lapsen toiveiden mukaan toimimista, vaan osallisuuteen kuuluu myös taito huomioda muut. Osallisuus-

dessa on kyse kaikkien ryhmän jäsenten näkemysten huomioimisesta sekä yhteisen, kaikkia tyydyttävän ratkaisun löytymisestä.

Laihialla esiopetuksessa lasten osallistumista ja vaikuttamista ja kestäväää elämäntapaa vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Lämmin ja välittävä ilmapiiri, kaikki tulevat kuulluiksi (kasvattajan sensitiivisyys, lapsi tärkeä sellaisena kuin on)
- Kasvattajien tehtävä on ottaa tasapuolisesti huomioon lasten ideoita ja aloitteita ryhmän toimintaa suunniteltaessa
- Pienryhmätoiminta – rauhallisempi tilanne - kaikkien ääni paremmin kuuluviin
- Lasten oppimissuunnitelmat perustana toiminnan suunnittelulle; huoltajien ja lasten mahdollisuus tuoda esiin toiveita ja ideoita
- Kannustetaan auttamaan ja kuuntelemaan toisia
- Yhteisiä sääntöjä ja sopimuksia pohditaan ja otetaan käyttöön

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuuri-
sesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnisteitaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen

sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaisuuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu

myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilas-huollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritelty arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden,

kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintä-teknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Laihian esiopetuksessa oppimisympäristöjä kehitetään yhdessä lasten kanssa koko ajan niin, että ne ovat lapsia innostavia, rohkaisevia, kannustavia ja monipuolisia. Onnistunut oppimisympäristö kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Oppimisympäristöjen tulee sopeutua ja soveltua lapsien ja ryhmän tarpeisiin sekä niissä tulee näkyä ”lapsen käden jälki”. Ympäristöt ovat lasten ympäristöjä ja ympäristön asiat tulee olla lasten tasolla ja lapsille suunniteltuja.

Oppimisympäristöt jaetaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat mm. rakennetut tilat, pihaympäristöt, välineet, materiaalit, akustiikka, huonekalut, leikkivälineet ja ilman laatu sekä ergonomia. Psyykkiseen ympäristöön kuuluvat mm. ryhmän ilmapiiri, turvallisuuden tunne, tunteiden ilmaisu ja mahdollisuus osallistua sekä vaikuttaa. Sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat mm. mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, yhteistyökyky, itseilmaisuus, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä toisten kunnioittava huomioiminen.

Laihialla oppimisympäristöjä ovat myös vierailut eri paikkoihin, esimerkiksi kulttuuriympäristövierailut, metsäretket, vierailut työpaikoille (mahdollisuuksien mukaan), kirjastokäynnit, kävelyretket sekä muut vierailut, kuten teatteriesitykset, läheisten ihmisten (esim. isovanhemmat, kummit) vierailut tai erilaiset lapsen lähipiirille suunnatut tapahtumat. Jokaisen ryhmän tulee pohtia oppimisympäristöjen rikastamista ryhmän ja lasten tarpeiden mukaan. Laihian varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen valmistuneessa Kiusaamisen vastaisessa suunnitelmassa ohjeistetaan henkilöstöä, miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään

-miten mahdollisessa kiusaamisepäilyssä lasten käyttäytymistä havainnoidaan
-miten tilanteisiin puututaan
-miten lapset tulevat kuulluiksi
-miten toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa
Tavoitteena suunnitelmassa on antaa lapselle kokemus hyvästä päivästä.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetu-

tusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittamisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan

huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimis-edellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät yhteistyötä tarvittaessa, lapsen tilanne ja tarve huomioiden. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään neuvolan, sosiaaliryhmän yms. kanssa.

Esiopetuksesta tehdään retkiä kirjastoon ja kaikille 6-vuotiaille hankitaan kirjastokortti huoltajan suostumuksella.

Liikuntahankkeen myötä yhteistyötä tehdään urheiluseurojen kanssa.

Keväällä oppilaaksiottopäätöksen jälkeen tuleva 1.luokan opettaja ja esiopettaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja apulaisrehtori pitävät ns. siirtopalaverin. Tämän jälkeen tehdään luokkiin jako. Esiopetus toimittaa oppilaan opetusyksikköön lasten mahdolliset pedagogiset asiakirjat. Todetaan tuen tarpeet ja huomioidaan ne opetusjärjestelyissä jo keväällä.

Koulutulokkaiden tutustumispäivä ja samalla info vanhemmille järjestetään toukokuussa. Järjestelyistä vastaavat apulaisrehtorit yhdessä vararehtorien kanssa. Kummitoiminta 6.luokkalaisten ja uusien 1.luokkalaisten kesken auttaa sopeutumisessa uuteen kouluympäristöön.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kielivälittäjää. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan

huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Huoltajille tehdyssä kyselyssä he toivovat kodin ja esiopetuksen hyvän yhteistyön perustuvan luottamukseen, avoimuuteen ja rehellisyyteen puolin ja toisin. Huoltajat toivovat myös kuulumisten vaihtoa päivittäin (esim. reissuvihko käyttöön) sekä heidän antamansa palautteen huomioimista. Perinteiset vanhempainvartit ja -illat sekä tiedotteet ovat huoltajien mielestä edelleen tarpeellisia. Huoltajilta tuli yhteistyön muodoiksi ehdotuksia esim. vierailupäivistä, yhteisistä retkistä, erilaisista toiminta- tai teemapäivistä, joihin myös huoltajat voisivat osallistua. Myös lapsen ja huoltajan yhteinen kotitehtävä tai projekti nähtiin yhtenä yhteistyön mahdollisuutena.

Monialaisen yhteistyön tahoja Laihialla ovat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot (päiväkodit päiväkotitoiminta, ryhmäperhepäivähoidot ryhmäperhepäivähoito, perhepäivähoidot, esiopetus, perusopetus, lastenneuvola ja sosiaali- ja terveystoimi. Lisäksi yhteistyötä tehdään tarvittaessa eri terapeuttien kanssa ja Vaasan sairaanhoitopiirin eri tahojen kanssa.

Monialaista yhteistyötä varten on perustettu Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä työryhmä, mihin yllä mainitut toimijat kuuluvat. Työryhmän tehtävänä on kehittää monialaista yhteistyötä Laihialla siten, että lasten ja perheiden palvelut ja tuki olisivat kokonaisvaltaista, asioihin voitaisiin puuttua varhaisessa vaiheessa ja yhteistyö olisi matalalla kynnyksellä toimivaa luontevaa yhteistyötä lasten ja perheiden edun mukaisesti. Kuka tahansa työryhmästä voi olla yhteydenottaja toiseen tahoon ja olla koolle kutsujana onko tarvittaessa. Pääsääntöisesti koolle kutsumisesta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä. Työryhmä kokoontuu 2-3 kertaa lukuvuodessa, syksyllä ja keväällä. Riittävä tiedonkulku tulisi varmistaa eri toimijoiden välillä. Varhaiskasvatus on omalta osaltaan mukana kunnan lasten ja perheiden yhtenäisessä palvelukokonaisuudessa (LAPE).

Yhteistyötä tehdään yksityisten varhaiskasvatussyksiköiden kanssa. Lisäksi Laihialla tehdään yhteistyötä liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen kanssa. Yhteistyötä voidaan tehdä myös eri järjestöjen, seurakuntien, poliisin ja ravitsemus- ja siivouspalvelujen kanssa. Eri yhteistyömuotoja kehitetään ja ne muuttuvat vuosittain lasten, huoltajien ja varhaiskasvatuksen tarpeiden ja toiveiden mukaan näiden tässä kappaleessa mainittujen tahojen kanssa.

Yhteistyön tavoitteet sosiaali- ja terveystalveluiden sekä esi- ja perusopetuksen kanssa

Yhteistyötä tehdään aina huoltajien kanssa. Kaiken yhteistyön tavoitteena lapsen etu sekä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisvaltainen tukeminen sekä perheen tukeminen. Tavoitteena on, että ne tahot tekevät monialaista yhteistyötä, mitkä ovat läsnä lapsen ja perheen elämässä. Yhteistyön tavoitteena on tukea lasta ja perhettä kokonaisvaltaisesti välttämällä päällekkäisyyksiä ja ristiriitoja. Tavoite on, että lapsi saa oikein kohdennettua tukea lapsen kehitys ja ikä huomioiden. Tavoitteena on varhainen puuttuminen ja myös eheän

tukiverkoston muodostaminen koko lapsuus- ja nuoruusajan.

Tavoitteena on sujuva tiedonsiirto huoltajien ja monialaisen yhteistyön tahojen välillä. Tärkeitä nivelvaiheita tiedonsiirrolle on, kun

- lapsi vaihtaa hoitopaikkaa
- lapsi aloittaa esiopetuksen perusopetuksen (esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu myös varhaiskasvatuksen piiriin ollessaan hoidossa esiopetusajan ennen/jälkeen)
- lapsi aloittaa perusopetuksen
- lasten 6-vuotisneuvolakäyntien yhteydessä tarvittaessa
- ja mikäli lapsella ilmenee kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta (mm. yhteistyö eri terapeuttien kanssa).

Pohjanmaan hyvinvointialue

Neuvola

Esiopetuksen ja neuvolan yhteistyö on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tuen vuoksi. Esiopetuksesta lapsen oman ryhmän kasvattaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi olla yhteydessä neuvolaan lapsen asioissa huoltajien suullisella tai kirjallisella luvalla. Jos kyseessä on lapsen etu, niin neuvolaan voidaan olla yhteydessä myös ilman huoltajien lupaa. Esiopetuksesta voidaan soittaa neuvolaan ja pyytää konsultaatiota puhumatta lapsen nimellä. Neuvolasta voidaan soittaa esiopetukseen lapsen asioissa huoltajien luvalla.

Terveyskeskus

Laihian terveyskeskus kuuluu Pohjanmaan hyvinvointialueeseen ja Vaasan sairaanhoitopiiriin. Terveyskeskuksen kanssa tehdään yhteistyötä tarvittaessa. Terveyskeskuksesta saadaan esiopetukseen mm. ohjeistusta tartuntataudeista, astmakoulutusta, informaatiota ja ohjeita eri epidemioista (tät, kihomadot, jne.). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa on mukana Lasten ja nuorten kuntoutustyöryhmässä (LAKU).

Mikäli esiopetuksessa on lääkehoitoa tarvitseva lapsi, niin konsultaatiota ja ohjeistusta saa terveyskeskuksesta yhteistyössä huoltajien kanssa. Lääkehoitoa tarvitsevalle lapselle pitää tehdä lääkehoitosuunnitelma, joka liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Laihialla on kehitetty NEPSY-polku eli Neuropsykologisen kuntoutuksen polku. Mikäli esiopetuksessa oleva lapsi saa neuropsykologista kuntoutusta, esiopetus kuuluu yhtenä osana kuntoutuksen polkuun. Yhteistyötä tehdään lapsen edun mukaisesti yhteistyössä huoltajien kanssa.

Tarvittaessa esiopetus tekee yhteistyötä hammashoitolan kanssa, esimerkiksi hammashoitaja tulee kertomaan lapsille hampaiden hoidosta.

Laihian terveyskeskuksen, Vaasan sairaanhoidopiirin, Laihian varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteistyötä ja yhteistyömuotoja kehitetään.

Sosiaalipalvelut

Sosiaalihuoltolain 8§ mukaan on kunnallisten viranomaisten yhteistyössä seurattava ja edistettävä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia. Lapsen ollessa esiopetuksessa ryhmän opettaja voi pyytää sosiaalityöntekijää mukaan palaveriin, kun arvioidaan perheen tarvetta sosiaalipalveluihin tai lastensuojelu tapauksissa.

Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella voi olla oikeus kuntouttavaan päivähintaan, jonka myöntää erityishuollon johtoryhmä. Kuntoutusohjaus ja vaihtoehtoiset kommunikoinnin menetelmät (esimerkiksi tukiviittomaopetus ja kuvakansiot) ovat vammaispalvelun myöntämiä palveluja.

Huoltajien luvalla ja heidän kanssaan yhteistyössä voidaan sosiaalipalveluun ottaa yhteyttä ja keskustella nimellä lapsen asioista. Sosiaalipalveluun voidaan varhaiskasvatuksesta ottaa

yhteyttä ja pyytää konsultaatiota puhumatta lapsesta tai perheestä nimellä.

Mikäli lapsi ja/tai perhe on sosiaalipalvelun asiakkaana, niin tarvittaessa esiopetus ja sosiaalipalvelu tekevät yhdessä huoltajien kanssa yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen, hoidon ja oppimisen tukemiseksi lapsen edun mukaisesti.

Varhaiskasvattajat ovat velvollisia tekemään huolen ilmauksen, mikäli varhaiskasvattaja huomaa huolen aiheutta. Huolen ilmaus tehdään mielellään aina yhdessä huoltajien kanssa ja huoltajien luvalla. Jos huoltaja ei anna lupaa huolen ilmaukseen, on varhaiskasvattajan pohdittava, onko tilanne sellainen, että huolen ilmaus täytyy tehdä ilman huoltajien lupaa. Huolen ilmaus voidaan tehdä lapsesta tai huoltajasta. Huolen ilmaus tehdään vapaamuotoisesti yhdessä huoltajan kanssa, tai lapsen edun mukaisesti ilman huoltajan lupaa; soittamalla, laittamalla tekstiviesti tai kirjeellä. Sähköpostiin voi laittaa soittopyynnön, mutta sähköpostitse ei tehdä huolen ilmausta (tietosuoja).

Varhaiskasvattajat ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen lapsen tilanteen näin vaatiessa. Lastensuojeluilmoitukseen löytyy oma kaavake.

Perusopetus

Laihian esiopetussuunnitelmassa on tarkemmin määritelty yhteistyö perusopetuksen kanssa, lapsen ollessa esiopetuksessa ja esiopetusajan jälkeen varhaiskasvatuksessa. Yhteistyötä tehdään koulujen erityisopettajien kanssa, esimerkiksi esiopetuksen yhteisöllisessä oppilashuoltotyöryhmässä. Yhteistyötä tehdään perusopetuksen opettajien ja erityisopettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä rehtorien kanssa koskien lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta. Esiopetuksella on mahdollisuus varata perusopetuksen tiloja. Perusopetuksen ja esiopetuksen yhteistyömuotoja kehitetään.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiä ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aieman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Las-

ten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja

todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Esiopetustyötä, suunnittelua ja kehittymistä ohjaa Laihian kunnan esiopetuksen vuosikello. Vuosikellosta löytyvät esiopetuksen arviointiin liittyvät ajankohdat.

Esiopetusryhmien opettajat seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Lapsen oppimisvalmiuksia ja sosiaalisia taitoja havainnoidaan sekä arjessa että erilaisilla lapsen taitoja kartoittavilla tehtävillä. Esiopetusvuoden aikana opettajat tekevät matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia mittaavia kartoituksia (syksy- ja kevätkartoitustehtävät), jotka toimivat esiopetuksen suunnittelun tukena. Laihialla jokaiselle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Tärkeää on, että tarpeelliset tiedot lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä siirtyvät kouluun opettajan käyttöön lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Laihialla tietojen siirtämisessä hyödynnetään muun muassa lapselle laadittua esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tai mahdollisia muita pedagogisia asiakirjoja. Esiopetuksessa on käytössä Wilma. Suunnitelmana on kehittää tiedonsiirtoa esiopetuksesta perusopetukseen siten, että tiedonsiirtolomake olisi jatkossa sähköisessä muodossa Wilmassa, josta tiedot siirtyvät perusopetukseen.

Toiminnan arviointia tehdään jatkuvasti vuoden aikana. Kunkin esiopetusryhmän perustyössä tarkistetaan päivittäin toimintatapoja ja tavoitteita tarpeen mukaan. Toimintakauden keväällä huoltajille tehdään tyytyväisyyskysely. Kukin yksikkö käsittelee arviointiin liittyviä asioita omassa yksikkökohtaisessa palaverissaan ja hyödyntää arviointitietoa toimintansa kehittämisessä ja esiopetuksen laadun parantamisessa. Päivittäinen perustyöstä saatu

palaute lapsilta ja huoltajilta palvelee toiminnan kehittämistä ja tekee esiopetuksesta joustavaa; mahdollisimman hyvin perheitä palvelevaa. Saatu palaute auttaa myös esiopetuksen opettajaa oman työnsä arvioinnissa ja opetuksen kehittämisessä.

Arvioinnin menetelmiä ja välineitä ovat kyseilyt, esiopettajien yhteiset arviointikeskustelut, ja henkilökohtaiset kehityskeskustelut.

Laihialla esiopetuksen päättyessä lapsi saa osallistumistodistuksen, joka on perusopetuslain mukainen. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

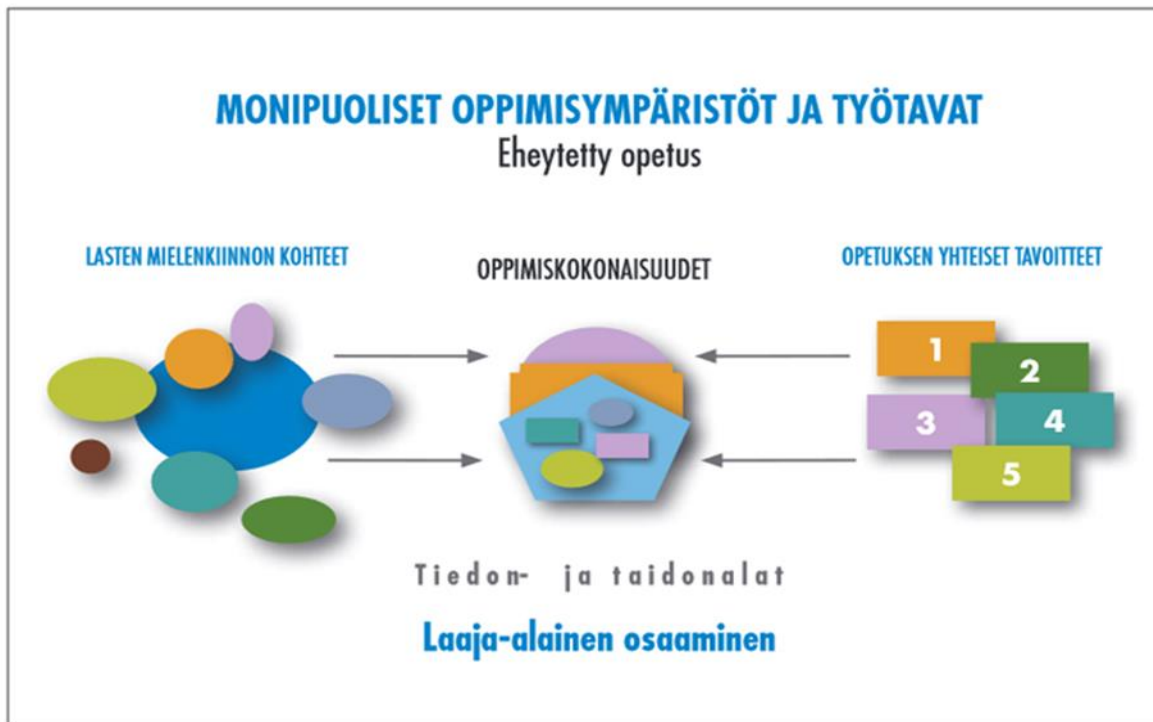
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arvioin-

tiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehoallisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taide-teoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisuus harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja –nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä.

Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Häntä rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä. Lapsen aistiherkkyyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

MUSIIKKI

Tavoitteet:

- myönteisen asenteen ja kiinnostuksen herääminen musiikkia kohtaan monipuolisten musiikillisten elämysten ja kokemusten kautta
- musiikin peruskäsitteisiin tutustuminen (rytmi ja tempo, melodia, dynamiikka, harmonia, sointiväri, muoto) –
- ilmaisukyvyn ja keskittymiskyvyn kehittyminen
- rytmisoittimiin tutustuminen
- eri musiikkityyleihin tutustuminen
- suomalaisen lastenlauluperinteen välittäminen sekä tutustuminen muiden maiden lastenmusiikkiin
- lapsen laulu- ja soittotaitojen kehittyminen
- mielikuvituksen ja tunne-elämän kehittyminen

Toimintatavat:

- laulaminen
- soittaminen (rytmi- ja keho-soittimet)
- musiikin kuuntelu
- musiikkiliikunta, laululeikit/improvisointi
- musiikkisadut, musiikkimaalaus
- tanssi
- konserteissa käynti mahdollisuuksien mukaan
- vanhainkodeissa tms. esiintyminen, juhlat
- yhteiset musiikkihetket
- kuunteleminen ja kuullusta keskusteleminen; myös luonnon äänet ja hiljaisuus

KÄSITYÖ JA ASKARTELU

Tavoitteet:

- lapsi innostuu käsitöistä ja saa valmiuksia niiden tekemiseen
- mielikuvituksen käyttö, erilaiset käsityöt yhdessä toisten lasten kanssa
- hienomotoristen taitojen harjoittaminen
- erilaisiin työvälineisiin ja materiaaleihin tutustuminen
- keskittymiskyvyn kehittyminen
- ohjataan suunnittelemaan ja valmistamaan pitempikestoista käsityötä

Toimintatavat:

- tekstiilityö (langan käsittely, neulaan pujottaminen, solmu, purkaminen, pujottaminen, ompelu, kankaan painanta, huovutus)
- puutyöt (sahaus, naulaus, hionta)
- askartelu (repiminen, leikkaaminen, taitteleminen, liimaaminen, värittäminen)

KUVALLINEN ILMAISU

Tavoitteet:

- kokonaisvaltaista, moniaistista taitojen harjoittelua
- mielikuvituksen ja luovuuden kehittäminen, omien tuotosten tekeminen
- hienomotoristen taitojen kehittäminen, käden ja silmän yhteistyö
- keskittymiskyvyn kehittyminen
- työvälineisiin ja materiaaleihin sekä niiden käyttöön tutustuminen
- havaintojen tekemisen oppiminen
- kuvataiteeseen tutustuminen

- värien tunnistaminen
- oman ja toisen työn tuloksesta iloitseminen ja työn arvostaminen
- avaruudellisen tajun kehittyminen

Toimintatavat:

- piirtäminen (kynä, hiili, liitu, tussi, erikokoiset paperit)
- maalaaminen (vesivärit, peitevärit, sormivärit, erilaiset siveltimet, paperit)
- muovaileminen (savi, muovailuvaha, taikataikina)
- rakenteleminen (paperi, pahvi, puu, kangas, palikat, legot, luonnonmateriaalit)
- käynnit taidemuseoissa mahdollisuuksien mukaan
- mediaesitykset, median kuvat
- rakennetun ja luonnonympäristön kohteet
- kuvien tulkinta ja niistä kertominen

SUULLINEN JA KEHOLLINEN ILMAISU

Tavoitteet:

- monipuolisten kokemusten saaminen kielellisestä ja kehollisesta ilmaisusta
- rohkaistuminen eläytymään ja ilmaisemaan itseään
- tunteiden tunnistamisessa, ilmaisemisessa ja vastaanottamisessa kehittyminen
- uusien asioiden oppiminen kokemuksen ja elämysten kautta
- ryhmässä toimimisen oppiminen

Toimintatavat:

- ohjattu ja vapaa roolileikki
- ilmaisuharjoitukset
- improvisaatio- ja mielikuvaharjoitukset
- aisti-, rentoutumis-, tunnetila-, keskittymis- ja kontaktileikit
- puhe- ja ääniharjoitukset
- keskustelu ja kertominen
- lorut, runot, lasten kirjallisuus
- teatteri
- nukketeatteri, pöytä- ja varjoteatteri
- pantomiimi
- lasten omat esitykset
- teatterivierailut mahdollisuuksien mukaan

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittämistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Kieltä tukevassa arjessa jokainen lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten turvallisuuden tunnetta tukevat tutut päivittäin toistuvat rutiinit, toiminnan selkeys ja rauhallisuus sekä kuvitettu päiväohjelma.

Esiopetuksessa lasten kiinnostus puhuttua ja kirjoitettua kieltä kohtaan lisääntyy. Lapsi opetetaan tulkitsemaan ja tuottamaan viestejä sekä suullisesti että viestinnän välineitä apuna käyttäen. Näin lapselle kehittyy monilukutaito sekä tieto- ja viestintätekniologista osaamista.

Kasvattajan on tärkeää tunnistaa, havainnoida, kunnioittaa ja tukea esikoululaisten erilaisia kielellisiä ja kulttuurillisia taustoja. Kielellinen mallintaminen ja lapselle annettu myönteinen palaute luovat pohjan oppimiselle. Aikuisen läsnäolo ja lapsen aloitteisiin vastaaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä.

TOIMINTATAVAT

- luetaan lapselle satuja, tarinoita, loruja ja tietotekstiä.
- lapset saavat kertoa ja keskustella kuulemastaan, näkemästään ja kokemastaan oppien samalla ilmaisemaan itseään suullisesti.
- ohjataan lapsia eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa.
- kertomuksen sanojen ja lukemisen merkityksiä pohditaan.
- leikitellään sanoilla, riimitellään, loruillaan.
- tutustutaan äänteisiin ja kirjaimiin (kirjain-äänen vastaavuus)
- tutustutaan tavuihin ja sanoihin (tavutus, sanojen hahmotus ja merkitys)
- pelataan lasten kanssa kirjain- ja sanapelejä.
- näytelmät ja nukketeatteri luettujen satujen pohjalta
- sadutus (lapsen omat tunteet, toiveet ja mielipiteet tulevat hyvin esiin)
- retket kirjastoon (tutustuminen kirjaston monipuolisiin palveluihin ja erilaisiin kirjoihin)
- kirja tutkimuskohteena (lapsi oppii ymmärtämään kirjan kuvitusta ja tekstiä osittain tai kokonaan taitotasonsa mukaan. Tutustuttuaan kirjaan lapsi voi esitellä tai lukea sen muulle lapsiryhmälle omalla tavallaan.)
- hienomotoriikan harjoittelua tarkoituksenmukaisen kynäotteen löytämiseksi (kynäily, piirtely ja rannetta vapauttava maalausliike)
- tutustuminen tietokoneen näppäimistöön
- esikoulun tietotekniikan avulla lapset voivat esimerkiksi harjoitella tunnistamaan ja tuottamaan kirjaimia taitojensa ja mielenkiintonsa mukaan.
- elokuvat, tieteo-ohjelmat, lapsille suunnatut kieliohjelmat, ym.
- tutustutaan ryhmän lasten ja henkilökunnan erilaisiin kielikulttuureihin esim. kirjojen, laulujen ja loru- jen kautta

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Laihia, pohjalaisuus ja ”nuukuus” ovat läheinen osa historiallista ja nykyistä elinympäristöämme. Laajennamme ”laihialaisuuttamme” tutustumalla ympäristöömme ja yhteisöemme menneisyyteen. Esiopetuksessa tutustumme lasten kanssa ajankohtaisiin asioihin ja uutisiin keskustellen ja pohtien niitä.

Päivittäin tulee vastaan tilanteita, joissa ratkotaan eettisiä asioita, kuten vuorovaikutustaitoja ja käyttäytymismalleja. Eettiset periaatteet ovat tärkeä osa myös esim. lasten mediakasvatusta.

Suhtaudumme lapsen omaan uskontoon kunnioittavasti. Tutustumme erilaisiin lapsiryhmästä nouseviin uskonnollisiin ja katsomuksellisiin perinteisiin tukien lapsen ja perheen omaa näkemystä.

Tutustumme Suomen historiaan ja kulttuuriin kalenterivuoden aikana olevien merkkipäivien yhteydessä esimerkiksi itsenäisyyspäivä, Runebergin päivä, Kalevalan päivä, Aleksis Kiven päivä, YK:n päivä ja Lapsen oikeuksien päivä. Merkkipäivien viettoon voi kuulua merkkipäivän henkilöön ”tutustuminen”, musiikkia, runoja, tarinoita ja kirjoja.

Pyrimme siihen, että lapsen mielenkiinto lähiyhteisöä ja yhteiskuntaa kohtaan lisääntyy ja hän voi kokea osallisuutensa toimintaympäristössään.

TOIMINTATAVAT

Historiallinen näkökulma:

- tutustuminen oman suvun ja isovanhempien historiaan (esim. isovanhempien haastattelut tai vierailut, vanhojen valokuvien näyttely, vanhojen tavaroiden/lelujen näyttely)
- mahdollinen vierailu Laihian ”Nuukuuren museoon”
- lisäksi kohteina voivat olla muistomerkit, ”rahamänty” ja Santeri Alkion talo
- mm. kansanlaulut, lorut, kaskut, entisajan leikit, kanteleen soitto, kirjallisuus ovat vaihtoehtoisia historiaan tutustuttaessa
- juhlaperinteisiin tutustuminen vuoden kierron mukaan

Yhteiskunnalliset asiat:

- hyödynnämme lähiympäristön palveluita ja toimintamahdollisuuksia esiopetuksen arjessa
- esimerkiksi vierailut kirjastoon, suutariin ja paloasemalle sekä liikuntapaikkojen hyödyntäminen
- yhteistyö vanhainkotien kanssa (lasten tekemät äitien- ja isänpäiväkortit mummoille ja paapoille sekä vierailut puolin ja toisin esim. ulkoilun ja lauluhetkien parissa)
- paikallislehtemme Kyrönmaa- ja maakuntalehtemme Pohjalainen ja Ilkka tuovat ajankohtaisia asioita tiedoksemme
- yhteiskunnan sääntöihin tutustuminen sekä omien esikoulun sääntöjen luominen yhdessä lapsiryhmän kanssa

Eettinen kasvatus:

- harjoitellaan arjessa sosiaalisia taitoja, kuten ystävyyttä, toisten kunnioittamista, oikean ja väärän sekä totuuden ja valheen erottamista
- sääntöjen noudattaminen esim. peleissä, leikeissä ja ryhmätilanteissa
- erilaisten tunteiden tunnistaminen ja hallinta sekä ristiriitatilanteiden rakentava selvittäminen
- luontevia tapoja eettisen kasvatukseen ovat musiikki, sadut ja roolileikit

Katsomuskasvatus:

- noudatamme evankelisluterilaisen kirkon perinteitä yhteistyössä Laihian seurakunnan kanssa
- osallistumme vuosittain joulun- ja pääsiäiskirkkoihin
- lähtökohtana uskontokasvatukselle on huoltajien kanssa sovitut käytännöt
- rohkaisemme lapsia pohtimaan heitä askarruttavia kysymyksiä

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutki-vaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liitämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemalla. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

MATEMAATTISET TAIDOT

- Keskeinen lukualue 0-10
- Lukukäsite
 - tutkitaan lukumääriä monipuolisesti oman kehon, konkreettisen materiaalin, pelien ja leikkien avulla
 - innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä
 - kehitetään lukujonotaitoa ja nimeämistä
- Matemaattinen ajattelu
 - mallittaminen, luokittelu, vertailu ja järjestäminen
 - muistia kehittävät leikit ja tehtävät
 - ongelmanratkaisutehtäviä
 - havaintojen esittämistä kuvien ja erilaisten välineiden avulla
- Geometrinen ajattelu
 - harjoitellaan tilan hahmottamista sekä sijainti- ja suhdekäsitteitä (esim. edessä, ylhäällä ja joka toinen)
 - 2- ja 3-ulotteisuuden tutkiminen ja kokeileminen (esim. legot)
 - perusmuotojen nimeäminen ja tunnistaminen
 - rakentelu, askartelu ja muovailu
 - liikuntaleikit
- Mittaaminen
 - mittaamisen harjoittelua keholla ja eri välineillä
 - ajankäsitteiden harjoittaminen (esim. joskus, eilen, aamulla, vuorokaudenajat, kellonajat)
 - leikit, pelit, tarinat - tieto- ja viestintäteknologia

YMPÄRISTÖKASVATUS

- luontokokemuksia Laihian lähiympäristöstä
- kasveihin, eläimiin, luonnonilmiöihin, vuodenaikojen muutoksiin tutustuminen ja niiden tutkiminen (eri aistit ja havaintovälineet, esim. luupit, suurennuslasit, kiikarit, lämpömittari)
- erilaiset kokeet (esim. kelluminen, kasvien kasvattaminen), joiden tuloksista keskustellaan ja pohditaan erilaisia syy-seuraus -suhteita)

- harjoitellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä sekä havaintotietojen luokittelemista (esim. elollinen-eloton)
- huomioidaan lasten kiinnostusten kohteet sekä harjoitellaan tiedon hankintaa eri välineillä (esim. kirjat, kuvat, internet)
- ympäristöstä huolehtiminen ja luonnonsuojelu (esim. energian säästö, lajittelu, kierrätys)

TEKNOLOGIAKASVATUS

- lapset itse keksivät, askartelevat ja rakentavat erilaisia rakennelmia ja luomuksia monipuolisia materiaaleja hyödyntäen
- havainnoidaan ja pohditaan lasten kanssa arjen teknologisia ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta (esim. puhelimesta kännykkään)
- hyödynnetään oppimisympäristön välineitä sekä esim. lasten omia leikkikaluja
 - Materiaaleihin tutustuminen, Tietokone, Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt, Tekniset rakentelutarjat, Kuva- ja äänentoistolaitteet

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhauttutumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoon ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innotetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.
Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömis- ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen. Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.
Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrittäminen sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.
Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintätekno- logisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

LIIKUNTA

- monipuolisen liikunnan tuoman ilon avulla kehitetään lasten motorisia ja sosiaalisia taitoja sekä lasten hyvinvointia ja toimintakykyä
- liikunta on sekä ohjattua että omaehtoista ulkona tai sisällä tapahtuvaa
- esiopetuksessa voidaan huomioida lasten omien mielenkiinnon kohteina tai harrastuksina olevia liikuntalajeja

- esiopetuksessa voidaan osallistua erilaisiin teemallisiin liikuntapäiviin ja samalla kannustaa lapsia ja heidän perheitään liikunnan ja yhteisen tekemisen pariin.

Motoriset perustaidot ovat:

A. Tasapainotaidot / Hienomotoriset taidot

- hippaleikit
- sorminäppäryys (esim. kengännauhojen sitominen, hamahelmet)
- temppurata
- tarkkuutta kehittävät pelit ja leikit (esim. legot)
- luistelu ja hiihto
- voimistelu

B. Liikkumistaidot / Välineenkäsittelytaidot

- yleisurheilu
- palloilu monipuolisesti
- temppurata
- välinevoimistelu (esim. hernepussit, hyppynarut, vanteet)
- maastoleikit
- luistelu ja hiihto
- voimistelu
- talvileikit (esim. pulkkailu)
- musiikkiliikunta
- uinti

RUOKA

- kannustetaan ja rohkaistaan lapsia maistamaan erilaisia, terveyttä edistäviä ruokia
- korostetaan hyvien pöytätapojen merkitystä
- tutustutaan suomalaiseen ruoka- ja tapakulttuuriin mahdollisuuksien mukaan
- tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin mahdollisuuksien mukaan samalla hyödyntäen kotien asiantuntemusta

KULUTTAJUUS

- opastetaan lapsia kohtuulliseen kuluttamiseen (esim. lelujen/pelien käsittely, kierrätysmateriaalin käyttö)
- tutustutaan lasten kanssa lapsiin kohdistuvaan mainontaan

TERVEYS

- ohjataan lasta huolehtimaan terveydestään ja yleisestä hyvinvoinnistaan
 - hyvät ihmissuhteet
 - riittävä lepo ja liikkuminen
 - hygienia
 - fyysinen terveys (tapaturmat, sairastuminen ja allergiat)
 - mielen hyvinvointi (yhdessäolosta ja viihtyvyydestä nauttiminen ja ymmärrys oman toiminnan vaikutuksesta hyvinvointiin)
 - näitä taitoja harjoitellaan päivittäin esiopetuksen arjessa

TURVALLISUUS

- luodaan turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa lasten on helppo kertoa huolistaan ja tunteistaan
- mietitään lasten kanssa ympäristön yleisimpiä vaaratilanteita
 - sisä- ja ulkotilat

- paloturvallisuus
- liikenneturvallisuus
- fyysiseen ja psyykkiseen kiusaamiseen puututaan välittömästi ja lapsia kannustetaan toisten ystävälliseen kohteluun
- mediakasvatuksessa on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaaminen
 - ikärajat ja sisältösymbolit
 - lähdekriittisyys

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja opimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kielisiä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksikielisiä ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kielisiä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelasta identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisyksessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -

kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielikäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjautusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisyksessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksikielisen tai monikielisen kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieltä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisyksessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisyksessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Mikäli huoltaja ilmoittaa väestörekisterissä omaksi tai lapsensa äidinkieleksi ruotsin ja huoltaja haluaa lapselleen täysin ruotsinkielistä esiopetusta, palvelu pyritään ostamaan ruotsinkielisestä yksiköstä. Kaksikielistä esiopetusta ei Laihian kunnassa tällä hetkellä järjestetä. Esiopetuksessa voidaan kuitenkin tutustua vieraisiin kieliin ja kulttuureihin mahdollisuuksien mukaan esim. laulujen, leikkien ja kirjojen kautta, käyttämällä puhutun kielen tukena tukiviittomia tai kuvatukea sekä erilaisen vierailuiden kautta.

Laihian esiopetuksessa huomioidaan lasten eri kieli- ja kulttuuritaustat suunnittelemalla heille toisaalta riittävästi tukea ja opetusta omaksua suomen kieli ja toisaalta tarjoamalla tukea heidän oman kieli- ja kulttuuritaustan vahvistamiseen. Vieraskielisen lapsen tullessa esiopetukseen arvioidaan hänen suomen kielen taitonsa,

minkä perusteella suunnitellaan hänelle riittävä tuki suomen kielen oppimiseen. Arvioinnista ja suomen kielen opetuksen suunnittelusta vastaa ryhmän opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Vuosittain kunnassa laajemminkin arvioidaan S2-opetuksen tarve ja tähän opetukseen myös esiopetusikäisillä on mahdollisuus osallistua. S2-opetusta voidaan antaa omassa esiopetusryhmässä tai erillisessä S2-opetusryhmässä.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohdista ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen

ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on erityinen merkitys tuen tarpeen varhaisessa tunnistamisessa ja tuen toteuttamisessa. Riittävän aikaisella tuella voidaan edistää lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, mutta myös ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista.

Kehityksen ja oppimisen tuki perustuu varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan eli tietoiseen toi-

mintaan lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi ja se läpäisee esiopetuksessa kaiken arjen toiminnan. Tuki on siis osa esiopetuksen laadukasta päivittäistä toimintaa ja vastuu tuen antamisesta kuuluu kaikille kasvattajille, koulutus, työnkuvat ja vastuut huomioon ottaen.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki nojaa vahvaan arjen pedagogiikkaan eli perusosaamiseen. Tällä tarkoitetaan arjen valintoja kasvatuksen ja opetuksen järjestämisessä ja kasvattajien sitoutumista näihin valintoihin. Ennen kaikkea arjen pedagogiikka näkyy siinä, miten päivittäinen toiminta on suunniteltu ja järjestetty.

Laihian esiopetuksessa toimii yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajien kanssa he pyrkivät löytämään tukea tarvitsevat lapset alkukartoitustehtävien ja havainnoinnin avulla. Tällä tavoin pyritään oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Tieto tuen tarpeista välittyy myös ns. siirtopalavereissa koulupolun nivelvaiheessa, kun siirrytään esiopetuksesta perusopetukseen. Siirtopalavereissa ovat läsnä esiopetuksen opettaja, vastaanottava luokanopettaja ja mahdollisuuksien mukaan erityisopettaja ja apulaisrehtori.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksemukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan

riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Oppilashuolto).

Huoltajien kanssa keskustellaan avoimesti lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä havainnoista ja kartoitustehtävien tuloksista. Mikäli lapsen kehityksestä tai oppimisesta herää kasvattajilla huoli, se otetaan huoltajien kanssa puheeksi heti. Tuen tarvetta arvioitaessa, tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa huoltajien mielipiteitä ja tietoja tulee kuulla ja arvostaa. Kehityksen ja oppimisen tuen jokaisessa vaiheessa varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on velvollisuus olla yhteydessä lapsen huoltajiin. Huoltajien kanssa keskustellaan ensin esim. ennen yhteyden ottamista varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Erilaisia tukitoimia voidaan varhaiskasvatuksessa kuitenkin toteuttaa ilman huoltajien suostumusta, mikäli lapsen etu niin vaatii.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja

muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kartoittaa esiopetusikäisten lasten puheopetuksen tarpeen ja ohjaa lapset tarvittaessa jatkotutkimuksiin. Puheen korjaamisessa saavutetaan nopeita ja hyviä tuloksia esiopettajan, erityisopettajan ja kodin säännöllisellä yhteistyöllä.

Erityisopettaja kertoo vanhemmille lapsen puheopetuksen tarpeesta ja puheopetuksen tavoitteet sekä kannustaa huoltajia sitoutumaan kotiharjoitteluun. Esiopetuksessa pyritään järjestämään säännöllistä puheopetusta, käytännön toteutus voi vaihdella vuosittain riippuen puheopetuksen tarpeesta. Huoltajia ohjataan tukemaan lapsen puheen kehittymistä erityisopettajan antamien ohjeiden mukaan ja heille tiedotetaan puheopetuksen edistymisestä. Esiopettajan, henkilöstön ja kodin tukea tarvitaan opitun puhekäyttämisen siirtämiseen joka-päiväisiin puhetilanteisiin.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia

säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako

- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Pedagogisen arvion laativat yhteistyössä lapsen varhaiskasvatuksenopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita, etenkin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista. Pedagogisen arvioinnin laatimisessa voidaan hyödyntää lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä mahdollisesti asiantuntijoiden antamia lausuntoja.

Arvio käydään läpi huoltajien kanssa keskustellen. Arvio annetaan huoltajille kotiin luettavaksi ja allekirjoitettavaksi ja se on nähtävillä wilmassa. Alkuperäinen säilytetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiakirjakaapissa, kunnes lapsi siirtyy kouluun, jolloin tiedot siirretään tarvittaessa.

Pedagogisen arvion pohjalta laaditaan oppimissuunnitelma, johon kirjataan, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä tai muilla ratkaisuilla lasta tuetaan hänen omassa esiopetusryhmässä. Oppimissuunnitelmaan kirjattuja tukitoimia arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Tehostetun tuen oppimissuunnitelman tukitoimet tarkistetaan vähintään kerran vuodessa yhdessä huoltajien, kasvattajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tehostettu tuki voidaan myös päättää esiopetusvuoden aikana, mutta se tulee

harvoin kyseeseen koska usein on syytä varmistaa riittävä oppimisentuki nivelvaiheessa.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan. Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkintamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnitteluun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämisestä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asian tuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako

- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointijankohdat
- HOJKS:n tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppi määrä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppi velvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Mikäli kehityksen ja oppimisen tavoitteita ei saavuteta tehostetun tuen puitteissa, varhais-

kasvatuksen opettaja tekee pedagogisen selvityksen yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja monialaisen ryhmän kanssa. Ryhmään kuuluvat kaikki lapsen tukemiseen osallistuvat kuntouttavat tahot sekä huoltajat. Selvitystä täydennetään tarvittaessa psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnalla. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään mahdollisesti aiemmin laadittuja muita pedagogisia asiakirjoja.

Pedagogisen selvityksen perusteella päätetään, siirtyykö lapsi erityisen tuen piiriin vai jatkaanko tukitoimia tehostetussa tuessa. Pedagogisen selvityksen pohjalta tehdään päätös lapsen siirtymisestä erityiseen tukeen, päätöksen tästä tekee kyseisestä esiopetusryhmästä vastaava päiväkodin johtaja tai varhaiskasvatusjohtaja. Ennen päätöstä asiasta kuullaan lapsen huoltajia.

Erityisessä tuessa lapselle laaditaan Henkilökohtainen kehityksen ja oppimisen järjestämisen koskeva suunnitelma. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja sekä kasvattajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa, tarvittaessa laatimiseen osallistuvat myös muut asiantuntijat. Hojks tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole ilmeisesti mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aiemmin. Päätös pidentämisestä oppivelvollisuudesta tehdään useimmiten ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Päätöksen pidentämisestä oppivelvollisuudesta tekee sivistystoimenjohtaja varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä. Päätöksen perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa lapselle laaditaan HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) esiopetuksen alkaessa

yhteistyössä huoltajien, kasvattajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja asiantuntijoiden kanssa.

5.6 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimis-edellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa

käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielen-taitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiin, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaimista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mah-

dollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Esiopetuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka tarvittaessa antaa osa-aikaista erityisopetusta joustavin järjestelyin. Ryhmän opettajan kanssa sovitaan yhteistyössä, miten erityisopetus toteutetaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu esiopetusryhmien vanhempainiltoihin, joissa hän kertoo mahdollisuudesta osa-aikaiseen erityisopetukseen.

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen

kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolen aiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilas-huoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella mää- räytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohmainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän koostaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö varhaiskasvatuksessa olevien lasten tukemisessa luo pohjaa ennaltaehkäisevästi jo ennen esiopetusta. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja lapsen kehityksen arviointi toteutuu moniammatillisena yhteistyönä neuvolan, varhaiskasvatuksen ja huoltajien kanssa lapsen ollessa 4 - vuotias. Esiopetusikäisellä lapsella on neuvolatarkastus 6 - vuotiaana.

Koulupsykologi ja -kuraattori osallistuvat tarvittaessa yksittäisten lasten asiaa käsittelevien monialaisten asiantuntijaryhmien työskentelyyn. Lisäksi he osallistuvat tarvittaessa monialaiseen yhteistyöhön lapsen pedagogisen tuen suunnittelussa sekä tarjoavat siihen liittyvää konsultaatiota.

Koulupsykologi antaa neuvontaa, ohjausta ja konsultaatiota lapsen kasvatukseen, kehitykseen ja mielenterveyteen liittyvissä asioissa. Koulupsykologi voi tehdä esiopetusvuoden aikana mm. oppimiseen liittyviä tutkimuksia ja arviointeja ja ohjata tarvittaessa jatkotutkimuksiin.

Koulukuraattorin työn tavoitteena on ehkäistä ja poistaa lapsen kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia sekä edistää oppimista, hyvinvointia ja sosiaalisia valmiuksia. Lasta tuetaan käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, tunne-elämään, perhetilanteeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa.

Asiakkaaksi ohjaaminen

Koulukuraattorin tuki yksittäiselle lapselle voi käynnistyä huoltajan tai varhaiskasvatuksen opettajan yhteydenotolla. Koulupsykologin tuki yksittäiselle lapselle käynnistyy huoltajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteydenotolla. Ennen yhteydenottoa keskustellaan ensin huoltajan kanssa. Lapsen oppilashuollollisen tuen tarvetta arvioidaan yhteisessä keskustelussa yhteydenottajan kanssa. Yksittäisen lapsen oppilashuollollinen tuki voi käynnistyä myös monialaisen asiantuntijaryhmän tapamisella. Oppilashuollon työntekijä arvioi tuen tarpeen kiireellisyyden. Huoltajan kanssa sovi- taan yhdessä asian hoitamisen aikataulusta.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja. Kuraattorin ja psykologin palveluja on saatava määrääjässä eli seitsemän työpäivän sisällä pyynnöstä, kiireellisissä tapauksissa samana tai viimeistään seuraavana työpäivänä. Hyvin akuutissa tilanteessa lapsi voidaan ohjata suoraan terveydenhuoltoon tai erikoissairaanhoidon, sosiaalipäivystykseen tai paikalle voidaan kutsua tarvittaessa poliisi. Kiireellisinä pidettäviä asioita ovat lapsen itsetuhoisuus, psykoottiset oireet, vakavat ahdistusoireet, lähisuhdeväkivalta, seksuaalirikosasiat, vakavat väkivaltatilanteet tai jos lapsi on selvästi vaaraksi itselle tai muille. Kiireellisinä hoidetaan myös henkilökohtaiset tai yhteisöä kohtaavat kriisit, jotka edellyttävät koulupsykologin tai koulukuraattorin kriisityön asiantuntijuutta.

Yhteistyö lastensuojelun kanssa toteutetaan tarpeen mukaan. Tarvittaessa ilmoitus lastensuojelutarpeen arvioimiseksi on tehtävä viipymättä.

Lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa käytettävissä olevasta oppilashuollon palveluista heti esiopetuksen alkaessa ja esiopetusvuoden aikana heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista.

Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa. Tuen tarpeen varhainen toteaminen edellyttää lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen arviointia ja havainnointia, jotta tuki kohdentuu mahdollisimman oikea-aikaisesti. Esiopetuksen oppilashuollon avulla huolehditaan, että opetuksessa käytettävät toimintatavat ja käytännöt tukevat lapsen oppimista, kasvamista ja hyvinvointia. Esiopetuksessa työskentelevä henkilökunta osallistuu päivittäiseen oppilashuoltotyöhön turvallisina aikuisina.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden

ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa.

Oppilashuoltoryhmät

Oppilashuollon ohjausryhmä suunnittelee, kehittää ja arvioi oppilashuoltoa. Ryhmään kuuluu sivistysjohtaja, varhaiskasvatusjohtaja, johtava sosiaalityöntekijä, rehtoritiimi, psykologi, oppilaanohjaaja, kuraattori ja nuorisotoimen edustaja.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuk-

sen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimet. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

Esiopetuksen toimintakulttuuriin kuuluu keskeisesti oppilashuolto. Yhteisöllinen oppilashuolto toimii koko esiopetuksen yhteisenä ohjausryhmänä. Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä vastaa yhdessä esiopetusta toteuttavien yksiköiden kanssa esiopetuksen oppilashuollon seurannasta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä oppilashuoltoon kuuluvien asioiden kirjaamisesta ja päivittämisestä.

Yhteisöllisestä oppilashuollosta vastaa esiopetuksen oppilashuoltoryhmä, jonka puheenjohtajana toimii varhaiskasvatuksen johtaja tai hänen määräämänsä viranhaltija. Ryhmä tekee kokouksistaan muistion. Esiopetuksen oppilashuoltoryhmään kuuluvat varhaiskasvatuksen johtaja, päiväkodin johtajat, esiopetusryhmän opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, koulupsykologi, koulukuraattori, neuvolan terveydenhoitajat ja sosiaalityöntekijä tarpeen mukaan.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilas huollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija

- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset.
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että

uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esitai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä kootaan tapauskohtaisesti ja ryhmässä käsitellään vain yksittäisen lapsen asioita. Ryhmän koollekutsuja on se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollonhenkilöstön edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Asia käsitellään yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä. Ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Paikalla voivat olla vain ne henkilöt, joille asian käsittely välittömästi kuuluu ja joiden läsnäoloon on kirjallinen sekä yksilöity suostumus. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta. Vastuuhenkilö selvittää huoltajan suostumuksen muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistumisesta ryhmän työskentelyyn.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Esiopetuksen opettaja kirjaaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet.

Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Oppilashuoltotyössä käsitellään

monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tietoa suullisesti eli vaitiolo- ja salassapitosääntöä sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot lapselle suoritettusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen pääätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia. Salassapitovelvollisia ovat kaikki esiopetuksessa ja oppilashuollossa toimivat henkilöt.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja voidaan pyytää myös muilta tahoilta. Tällöin edellytyksenä on, että tietojen pyytämisessä toimitaan yhteisymmärryksessä huoltajan kanssa ja huoltajalta pyydetty suostumus on yksilöity ja annetaan kirjallisessa muodossa. Yksilöimisellä tarkoitetaan, että suostumuspaperiin kirjoitetaan, mitä opetuksen järjestämisen seikkaa pyyntö tarkalleen ottaen koskee. Toimintakauden alussa pyydetty yleisluontoinen suostumus ei siis täytä lain vaatimusta. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Laihialla on laadittu esiopetuksen yhteinen oppilashuoltosuunnitelma, jossa esim. lapsille järjestetään mahdollisuus esiopetuksen järjestysääntöjen valmisteluun. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on yksi Laihian kunnan strategisista asiakirjoista. Suunnitelman sisällöstä on määrätty lastensuojelulain 12 §:ssä ja opiskelijahuoltolain 12 §:ssä. Kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman ja se on huomioitava kunnan talousarviota

ja -suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma tarkastetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan oppilashuollon tavoitteet, muutokset ja toteuttaminen.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa koulun/esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta

Lapsen ja huoltajien osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa

Esiopetuksen oppilashuollon tavoitteena on edistää myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä ja puuttua tarvittaessa ongelmiin. Näin edistetään koko esiopetusyhteisön hyvinvointia. Tavoitteena on luoda lapsille terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Pyritään tukemaan lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä ehkäisemään, tunnistamaan ja lieventämään kasvun ja oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja syrjäytymistä mahdollisimman varhain.

Kasvatuksesta päävastuu on aina huoltajalla. Yhteistyö kodin ja esiopetuksen välillä on tärkeää ja sen lähtökohtana on eri osapuolten keskinäinen kunnioitus. Yhteistyön tulee perustua avoimeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen ja lisäksi turvataan lapsen ja huoltajan näkemysten kuuleminen ja kunnioittaminen. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Jotta lapsen osallisuus voi toteutua, edellytetään kasvattajilta valmiuksia kuunnella lasta ja ottaa hänen mielipiteensä huomioon. Huomioon otetaan myös perheiden

erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kielellinen ja kulttuurinen tausta. Esiopettajan tehtävänä on toimia yhteistyöaloitteen tekijänä.

Joka vuosi huoltajille tehdään tyytyväisyyskysely, jonka vastauksien pohjalta esiopetus saa palautetta työstään ja mahdollisuuden toiminnan kehittämiseen sekä erilaisten esille nousseiden asioiden työstämiseen.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille

Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista annetaan tietoa huoltajalle. Esiopetuksen tehtävänä on tuoda huoltajille tiedoksi lapsen mahdollinen tuen tarve ja tuen saannin mahdollisuudet. Huoltajat tarvitsevat tietoa mm. kuinka lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu. Tietoa annetaan myös lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä.

Esiopetuksen vastuulla on erilaisten yhteistyökäytänteiden luominen. Esiopetuksen alkaessa tiedotetaan huoltajia heidän mahdollisuudestaan osallistua kodin ja esikoulun väliseen yhteistyöhön. Yhteisöllisen oppilashuollon perustana ovat vanhempainillat, joita voidaan pitää tarpeen mukaan esiopetuksen alkaessa sekä myös erilaisten ryhmästä esille nousevien tarpeiden pohjalta. Lisäksi tiedotteet tai kirjeet koteihin esikoulun arjesta ja toiminnasta mahdollistavat vanhempien ja lasten näkemyksen vastaanottamisen ja niistä keskustelemisen. Joka päiväisessä arjessa tapahtuva kohtaaminen ja kommunikointi sekä lasten että huoltajien kanssa on tärkeä osa yhteistyötä. Lisäksi kehityskeskustelut osana yksilökohtaista oppilashuoltoa sekä mahdollisesti reissuviikko, puheelin ja sähköposti toimivat yhteistyön välineinä. Eri yhteistyötahojen kanssa tiedotus tapahtuu

kulloisenkin tarpeen mukaan samoin puhelimitse, sähköpostitse, kirjallisesti ja suullisesti tavattaessa.